

RAZVOJNI ASPEKTI JUŽNOAMERIČKE INTEGRACIJE MERCOSUR

Dušica Karić¹

Sažetak: *Ekonomska grupacija MERCOSUR je danas ekonomska realnost kontinentalnih razmera. Njeno integraciono područje uključuje nešto manje od 12 miliona kvadratnih kilometara, ili više nego četiri puta veličine Evrope. Predstavlja potencijalno tržište od oko 250 miliona stanovnika sa zajedničkim GDP-om koji je veći od 3,08 milijardi dolara. MERCOSUR je trenutno jedno od najatraktivnijih mesta za investiranje u svetu jer postoji mnogo razloga za takav uspeh. MERCOSUR je četvrta ekonomija i ima najveće rezerve prirodnih resursa na svetu. Glavni cilj osnivanja MERCOSUR-a je unapređenje slobodne trgovine i slobodnog protoka dobara, ljudi i kapitala, sa težnjom da preraste u zajedničko (jedinствeno) tržište, sa jedinstvenom valutom, po ugledu na Evropsku uniju. Regionalne ekonomske integracije predstavljaju kariku u lancu sve veće međuzavisnosti država i aktera svetske tržišne scene, jedan od bitnih mehanizama kroz koji se ostvaruje sve intenzivnije globalizovanje svetske privrede. Nijedna od postojećih regionalnih ekonomskih integracija, ma koliko bila velika nije sama sebi dovoljna, nego zavisna od ostatka sveta. Zato su između postojećih regionalnih ekonomskih integracija već uspostavljeni ili su u fazi uspostavljanja specijalni odnosi ekonomske i druge saradnje, kao, na primer, između MERKOSURA i Evropske Unije ili NAFTA - MERKOSUR.*

Ključne reči: *regionalne ekonomske integracije, MERCOSUR, slobodna trgovina, jedinstveno tržište, ekonomska saradnja*

UVOD

Kompleksnost istorijskog trenutka i veoma nepovoljna ekonomska situacija u kojoj se nalaze, posebno zemlja Južne Amerike, nameće potrebu za ubrzavanjem integracionih procesa, kako bi se u uslovima pojačane međuzavisnosti sa visoko razvijenim

¹ Vanredni profesor, doktor ekonomskih nauka, Alfa Univerzitet, Palmira Toljatija br. 3., Beograd, dusica.karic@ftb.rs

zemljama ostvarilo snažnije ubrzanje razvoja, i to pre svega u ekonomskoj sferi. U tom smislu, proces integracije predstavlja jednu od najrealnijih šansi. Do sada se on odvijao uglavnom na političkom nivou, tako da se stekao utisak da je on i najbitniji. Za ostvarenje značajnog ekonomskog napretka potrebno je neprestano jačanje konkurentnosti privrede, a za siromašne zemlje, jedina alternative je udruživanje, radi zajedničkog istupanja na svetsko tržište, što je jedini delotvoran put ka povećanju izvoza.

Zajedničko tržište juga MERKOSUR je, po ekonomskoj snazi, najveća regionalna ekonomska integracija na prostoru Južne Amerike, a po značaju četvrta integracija u svetskim razmerama. MERKOSUR je najveći trgovački blok u Južnoj Americi. Osnovni razlog za osnivanje MERKOSURA bio je eliminisanje prepreka u unutrašnjoj trgovini između zemalja članica, poput visokih carinskih tarifa, nejednakosti godišnjeg bruto dohotka ili konfliktnih tehničkih propisa za plasman proizvoda na tržište. Od samog osnivanja u 1991. godini i potpisivanja Ugovora u Asunsionu, zemlje MERKOSURA krenule su u brz proces integracije, prvenstveno u oblasti liberalizacije trgovine kroz uspostavljanje carinske unije. Za MERKOSUR u međunarodnom kontekstu posebno su značajni odnosi sa moćnim bogatim susedima SAD-om i Kanadom kao članicama regionalne integracije NAFTA. U poslednje vreme veoma je značajna saradnja EU i MERKOSURA.

Integraciona kretanja u svetu

Savremena svetska privreda, koja ide putem globalizacije, funkcioniše dvojnomo logikom: logikom nacionalnih država koje neguju teritorijalni princip postojanja i razvoja i logikom transnacionalnih kompanija koje zastupaju princip dominacije i potčinjavanja svih ostalih (bilo kompanija bilo država), svojim interesima. Prva logika vodi integraciji i uklanjanju institucionalnih barijera teritorijalnim presekom, dok druga deluje putem funkcionalnog povezivanja i integrisanja, dezintegrirajući nacionalne države [Savić, 2010:678]. Međunarodne ekonomske integracije predstavljaju organizovani sistem ekonomsko političke saradnje i povezivanje zemalja na osnovama razvoja svestranih i stalnih veza, racionalne podele rada i efikasnog korišćenja raspoloživih resursa u cilju ostvarivanja što povoljnijih ekonomskih rezultata. Savremene proizvodne snage razvile su se danas, više nego ikada u prošlosti, a razvoj svetske privrede naročito od velike ekonomske krize 1929. pa na ovamo, a posebno pod uticajem Drugog svetskog rata.

Nužno je istaći činjenicu da da savremene proizvodne snage vrše snažan pritisak u pravcu stvaranja uslova za sopstveni razvoj, odnosno za proširenje postojećeg tržišta

van nacionalnih granica uz istovremeno smanjivanje postojećih barijera. Do XIX veka ekonomske integracije između suverenih država odvijale su se na regionalnom ekonomskom prostoru. Tokom XIX veka ostvareni su integracioni procesi koji su imali obeležja nacionalnih homogenizacija i formiranja nacionalnih država, a XX vek karakterišu procesi kontinentalnih ekonomskih integracija. Ekonomski efekti regionalnih ekonomskih integracija zasnivaju se na postulatima slobodnog kretanja proizvoda, ljudskih potencijala i kapitala što dovodi oslobađanja velikih potencijala proizvodnih snaga koji su bili akumulirani pod barijerama svake zemlje u integracionom sistemu.

Međunarodna ekonomska integracija predstavlja svojevrsnu posledicu protivrečnosti između proizvodnih snaga i produkcionih odnosa u svetskoj privredi, a samim tim smanjuju se troškovi poslovanja. Značajno je reći da tokom regionalnih ekonomskih integracija u najvećoj meri se koriste svi oblici ekonomskih integracija koji se temelje ugovornim postulatima. Najznačajnije regionalne integracije ostvarene su: u Južnoj i Severnoj Americi, Evropi, Aziji i Africi.

Slika 1. Karta ekonomskih integracija na prostoru Latinske Amerike i Kariba uključujući i NAFTA-u

Karta ekonomskih integracija na prostoru Latinske Amerike i Kariba uključujući i NAFTA - u⁷

Izvor: Economic Survey of Latin America and Caribbean; <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Što se tiče političkih reformi, većina latinsko-američkih zemalja je na kraju 80-tih i početkom 90-tih godina XX veka prihvatila parlamentarnu demokratiju zapadnog tipa što je direktno dovelo do višeg nivoa razumevanja među zemljama tog regiona i, posebno, između Argentine i Brazila. Normalizacija odnosa između ove dve značajne latinskoameričke zemlje pokazaće se kasnije ključnim preduslovom za osnivanje MERCOSUR-a. Ekonomske reforme koje su sprovele vlade Argentine i Brazila podrazumevale su jedan potpuno novi pravni i ekonomski okvir za poslovanje. Taj okvir su činili novi sistem pravne regulative i novo ekonomsko okruženje, kao i stvaranje jednog novog i podsticajnog poslovnog ambijenta koji ima za cilj ostvarivanje privrednog rasta i razvoja uopšte, privlačenje novih investicija, i postizanje veće konkurentnosti i produktivnosti na području Južne Amerike. Ozbiljne pretnje Argentine da će napustiti Mercosur naterale su Brazil da dozvoli privremeno uvođenje izvoznih kvota i tarifnih barijera u 2001. godini, i ako je to bilo kršenje pravila za obe zemlje. [Carranza, 2003:67]. Važno je naglasiti da je strategija integracija južno-američkih država od osnivanja usmerena na direktno uspostavljanje odnosa sa drugim ekonomskim blokovima u svetu.

Južnoamerička integracija MERCOSUR

U Američkoj hemisferi (Severna, Centralna i Južna Amerika) formirano je pet osnovnih ekonomskih integracionih grupacija: NAFTA, CACM, CARICOM, CAN i MERCOSUR. Svaka od njih ima svoje „lokalne“ specifičnosti, ali i jedan zajednički cilj- podsticanje slobodne trgovine širom američke hemisfere i njeno ekonomsko integrisanje.

MERCOSUR (Mercado Comun del Sur, španski) ili MERCOSUL (Mercado Comum do Sul, portugalski) je regionalni trgovinski sporazum (Regional Trade Agreement-RTA) između Brazila, Argentine, Paragvaja i Urugvaja, kao najznačajniji segment ukupnog procesa ekonomske i političke integracije Južne Amerike. [Unković, 2009:281]. Osnovan je Sporazumom iz Asunsiona, glavnog grada Paragvaja, 26. marta 1991. godine. Sporazum iz Asunsiona unapređen je 1994. godine Protokolom iz Ouro Preto,), istorijskog gradića u brazilskoj državi Minas Žeris. MERCOSUR je postao carinska unija (zona slobodne trgovine sa zajedničkim spoljnim carinama).

Bolivija, Čile, Kolumbija, Ekvador i Peru imaju trenutno status pridruženog člana MERCOSUR-a, u skladu sa sporazumom MERCOSUR-a i Andske zajednice (CAN) od decembra 2004. godine. CAN je 7. jula 2005. godine potpisao i sporazum o saradnji sa svakom pojedinačnom državom članicom MERCOSUR-a.

Venecuela je potpisala Protokol o ulasku u MERCOSUR 2006. godine, ali ga parlamentari Paragvaja i Brazila još nisu ratifikovali, što je uslov njenog punopravnog članstva. Meksiko ima status države posmatrača u MERCOSUR-u. [Dašić, Karić, 2009:296].

Glavni cilj osnivanja MERCOSUR-a je unapređenje slobodne trgovine i slobodnog protoka dobara, ljudi i kapitala, sa težnjom da preraste u zajedničko (jedinствeno) tržište, sa jedinstvenom valutom, po ugledu na Evropsku uniju, da na svetskom tržištu maksimalno valorizuje svoje obilate resurse, kao i da bude partner drugim globalnim ekonomskim silama, posebno SAD i EU. Tokom prvih osam godina, trgovina između članica Mercosura uvećana je četiri puta: sa 4,7 milijardu USD u 1991. godini, na 18 milijardi USD u 1998. godini. [Pires, 2000:281]. Oficijelni jezici Mercosura su: portugalski, gurani i španski. Sedište Mercosura je u Montevideu, a najveći grad je San Paolo. Razvojnim programom je predviđeno uvođenje zajedničke monete „gaučo“.

Tabela 1. Makroekonomski-komparativni pokazatelji (2011)

(GDP u milijardama US\$; stanovništvo u milionima; površina u milionima km²)

Država	GDP	stanovništvo (2012)	GDP per capita	površina
1. Brazil	2,284	205,7	11.600	8,5
2. Argentina	709,7	42,2	17.400	2,8
3. Paragvaj	36,21	6,6	5.500	407,0
4. Urugvaj	52,02	3,3	15.400	176,2
Ukupno	3.081,9	257,8		11,9

Izvor: www.cia.gov

MERCOSUR predstavlja integrisano tržište od preko 250 miliona stanovnika i zbirnim GDP od 3.081,9 milijardi američkih dolara u 2011. godini (meren paritetom kupovne moći). Sa površinom od 11,9 miliona km², MERCOSUR predstavlja 70% teritorije, 64% populacije i 60% ukupnog GDP Južne Amerike.

MERCOSUR je uspostavio specijalne ekonomske odnose sa svim relevantnim partnerima u svetu, globalnim i regionalnim organizacijama i integracijama, a i sa pojedinačnim državama, posebno ekonomski najjačim, proširujući svoje prisustvo na svetskim tržištima.

Ekonomska saradnja Evropske unije i MERCOSURA

Od samog stvaranja Merkosura (1991.), Evropska unija je imala jake istorijske, političke i ekonomske veze sa državama ovog ekonomskog bloka. Sve do današnjih dana, EU je snažno podržavala regionalne integracione procese Merkosura u cilju uspostavljanja bliskog i svestranog partnerstva dve ekonomske integracije. Stalni politički dijalog EU i Merkosura održava se na više nivoa, uključujući šefove država, ministre i delegacije na visokom nivou. Dva regiona su u 1995. godine potpisali *Okvirni ugovor o intraregionalnoj saradnji* radi jačanja postojećih veza i stvaranja uslova za više oblike interregionalnog udruživanja. Taj ugovor je u potpunosti primenjen tokom 1999. godine. Svestranija saradnja Merkosura i EU otpočela je 1999. godine na Samitu šefova država oba regiona u Riu kada i je doneta odluka da se počne sa procesima pregovaranja u sledećim oblastima:

- Liberalizacija ukupne trgovinske razmene roba i usluga;
- Uspostavljanje viših oblika međusobne saradnje;
- Jačanje političkog dijaloga između dva ekonomska bloka;

U periodu od aprila 2000. do kraja 2008. godine održano je 16 rundi pregovora, kako u Briselu tako i u gradovima Merkosura. Ovim rundama pregovora su reafirmisani značaj strategijskog partnerstva dva bloka i važnost da njihov krajnji rezultat bude ambiciozan i pravičan sporazum o saradnji u svim oblastima. Ovim sporazumom je trebalo da se ojačaju političke, trgovačke i ekonomske veze između dva bloka i stvore preduslovi za postepeno eliminisanje postojećih socijalnih i ekonomskih nejednakosti između ova dva regiona. Dosadašnji pregovori u oblasti trgovine imaju za cilj da ostvare ambiciozan plan ovog sporazuma koji bi po značaju prevazišao obaveze prihvaćene u okvirima STO i koji bi obuhvatao propise i pristup tržištu koji oba partnera moraju da primene u celini, bez izuzetaka.

Poljoprivreda je za obe strane jedno od najosetljivijih pitanja na pregovaračkom stolu. Za zemlje Merkosura, izvoz poljoprivrednih proizvoda je najznačajniji izvor trgovinskih prihoda, dok EU nastoji da zaštiti svoje farmere. Dva bloka sporila su se oko ovog pitanja i u okvirima Svetske trgovinske organizacije, i na Samitu u Dohi (2005.). Zemlje Merkosura (prvenstveno Brazil), zajedno sa Kinom i Indijom stvorile su *grupu G – 20* kao instrument suprostavljanja poljoprivrednim subvencijama EU. Merkosur, kao izrazito poljoprivredni blok, teži ka slobodnom pristupu poljoprivrednom tržištu i ukidanju dotacija evropskim i farmerima drugih razvijenih zemalja. Na drugoj strani, EU je u pregovorima nastojala da ostvari povoljne dogovore u onim sektorima za koje je imala sopstvene interese, kao što su slobodan plasman industrijskih proizvoda i sektora komercijalnih usluga.

Tabela 2 – Struktura proizvoda koje se uvoze u EU iz zemalja MERCOSUR-a

Glavni proizvodi	Mil. euro	%	Udeo u ukupnom uvozu EU
UKUPNO	40.593	100.0	3.0
Hrana i žive životinje	11.487	28.3	18.9
Sirovine, osim goriva	9.110	22.4	16.1
Mineralna goriva, maziva i slični proizvodi	5.860	14.4	1.8
Industrijski proizvodi	5.283	13.0	3.3
Mašine i transportna oprema	4.013	9.9	1.0
Hemijski proizvodi	1.850	4.6	1.7
Ostali proizvodi - neklasifikovani	1.161	2.9	0.6
Alkohol i duvan	663	1.6	11.0
Biljna i životinjska ulja i masti	654	1.6	12.3
Robe i transakcije - neklasifikovano	331	0.8	1.2

Izvor: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, na osnovu podataka Comext, Statistical regime 4

Tabela 3 – Struktura proizvoda koje se izvoze iz EU u zemlje MERCOSUR-a

Merkosur je jedan od važnih trgovinskih partnera za Evropsku uniju. On učestvuje u razmeni dobara sa 2,3% ukupnog uvoza u EU, 2,5% izvoza iz EU, kao i sa 1,7% uvoza i 2,2% izvoza usluga sa Evropskom Unijom, i korisnik je 7,2% ukupnih stranih direktnih investicija. Trgovinska razmena Merkosura i EU beleži konstantan rast poslednjih godina. Od skromnih 19 milijardi eura u 1990. godini, vrednost trgovine dva bloka parasla je na 47,2 milijardi eura u 2000. godini. To predstavlja uvećanje od 148% ili oko 15% godišnje. Izvoz EU se u ovom periodu gotovo se učetvorostručio, dok je rast izvoza iz Merkosura bio znatno skromniji i iznosio je 67%. Ovakvi trendovi doveli su do debalansa u trgovini dva bloka u korist EU koji je u kasnijim godinama preobraćen u suficit Merkosura.

Strukturu Merkosurovog izvoza činili su: poljoprivredni proizvodi (53%), mašine (6%), transportni materijali (6%), i hemijski proizvodi (3%). Sa područja EU Merkosur je uvezio prvenstveno proizvode mašinske industrije (32%), hemijske proizvode (22%), poljoprivredne proizvode (9%) i transportnu opremu (7%).

Sa Argeninom, EU je u fokusu saradnje imala nekoliko zajedničkih sektorskih dijaloga:

ekonomska i finansijska pitanja, informatičko društvo, satelitska mreža Galileo (satelitski navigacioni program EU), ljudska prava, i saradnju u okvirima Ujedinjenih nacija. Srednjoročni cilj njihove saradnje je da se prošire oblasti a time i unapredi bilateralna saradnja Argentine i EU. Na polju nauke i tehnologije, jedan takav Ugovor o naučno - tehnološkoj saradnji je na snazi od decembra 2000. godine i Argentina je aktivni učesnik u više naučno - istraživačkih programa EU.

Najveća država Merkosura, Brazil i EU angažovani su kroz sektorski dijalog u brojnim oblastima. EU je jedan od glavnih investitora i najveći trgovinski partner Brazila i, kao takva, aktivno je uključena u ekološke projekte. Čovekova sredina i zaštita od njenog daljeg zagađivanja je bila jedno od ključnih pitanja na sastancima ova dva partnera.

Druge oblasti saradnje uključuju pitanja društvenog razvoja, nauku i tehnologiju (Galileo program), informatičke tehnologije i transport. Najnoviji ugovor o saradnji sklopljen je u 2009. godini i on treba da omogući aktivnije brazilsko učešće u programima za istraživanje i tehnološki razvoj.

Glavni proizvodi	Mil. euro	%	Udeo u ukupnom izvozu EU
UKUPNO	26.992	100.0	2.3
Mašine i transportna oprema	13.419	49.7	2.6
Hemijski proizvodi	5.394	20.0	2.9
Industrijski proizvodi	3.532	13.1	2.1
Ostali proizvodi - neklasifikovani	1.886	7.0	1.4
Hrana i žive životinje	561	2.1	1.4
Mineralna goriva, maziva i slični proizvodi	485	1.8	1.0
Robe i transakcije - neklasifikovano	415	1.5	1.4
Alkohol i duvan	396	1.5	2.1
Sirovine. osim goriva	309	1.1	1.2
Biljna i životinjska ulja i masti	123	0.5	4.8

Izvor: <http://ep.eurostat.ec.europa.eu>, na osnovu podataka Comext, Statistical regime 4

ZAKLJUČAK

Današnji regionalni i međunarodni kontekst Merkosura je veoma različit od onog pre desetak godina. Tokom poslednjih nekoliko godina, integracioni procesi unu-

tar Merkosura gube na početnom zamahu. Istovremeno, Merkosur je uvećao svoju brojnost novim članicama, proširio svoj program rada novim pitanjima i angažovao se u različitim pregovorima sa drugim državama i regionalnim ekonomskim grupacijama. Multilateralna ekonomska liberalizacija je u svetskim okvirima gotovo zaustavljena a, s druge strane, u porastu su pojedinačni pregovori između zainteresovanih zemalja vezani za trgovinska pitanja i strane ekonomske investicije. Kao posledica takvih trendova, Merkosur se suočava sa novim izazovima u pregovorima sa pojedinačnim državama, grupama država ili ekonomskim blokovima.

Prednost komunikacione mreže vodi integraciju do kontinuiranog procesa obnove integracije. Više od dva miliona kilometara putne mreže je povezano sa glavnim gradovima i stanovništvo putuje koristeći šest hiljada aerodroma. Buduća perspektiva komunikacionog sektora ekstremno obećava: sada vodeće kompanije u datom sektoru su u procesu privatizacije, što znači da će tržište biti eksploatisano. Danas Mercosur ima jedan od najpoznatijih industrijskih sektora među zemljama u razvoju, koji je veći od brojnih zemalja koje se nazivaju razvijene zemlje. Ekonomske karakteristike ovog superregiona pokazuju da je Merkosour danas jedna od najdinamičnijih ekonomija u svetu. Prosečna stopa rasta Mercosoura predstavlja najvišu prosečnu stopu rasta u svetu. Ovome se mogu dodati i drugi faktori koji mogu upotpuniti sliku stabilnosti ovog regiona. U Merkosuru inflacija je danas skoro zanemarljiva. Mercosour je danas globalni trgovac i kao takav on poseduje značajnu pažnju i mesto u svetu.

BIBLIOGRAFIJA

- Carranza, E. M. (2003). "Can Mercosur Survive? Domestic and International Constraints on Mercosur", *Latin American Politics and Society* 45, no. 2.
- Dašić, D., Karić, D. (2009). *Međunarodna ekonomija sa osnovama diplomatije*. Delta pres, Beograd.
<http://eurostat.ec.europa.eu>
- Pires-O'Brien. (2000). Joaquina, "Latin American Integration and The Formation of Mercosur", *Contemporary Review* 276, no. 1613.
- Savić B. (2010). *Multilateralni trgovinski sistem i regionalne ekonomske integracije*, MP 4., str. 678
- Unković, M. (2009), *Međunarodna ekonomija*, Univerzitet Singidunum, Beograd., str. 281.
- www.cia.gov
- www.wikipedia.org

DEVELOPMENTAL ASPECTS OF SOUTH AMERICAN INTEGRATION - MERCOSUR

Karić Dušica²

Abstract: *The economic group MERCOSUR is current economic reality of continental proportions. Its integration area includes less than 12 million square kilometers, or more than four times the size of Europe. It represents a potential market of 250 million people with a common GDP in excess of 3.08 billion dollars. At this moment, MERCOSUR is one of the most attractive places for investment in the world because there are many reasons for such success. MERCOSUR is the fourth economy and has the largest reserves of natural resources in the world. The main goal of the establishment of MERCOSUR is to promote free trade and free flow of goods, people and capital, aiming to become a common (single) market with a single currency, modeled on the European Union. Regional economic integration is a link in the chain of the growing interdependence of states and international actors of the world market scene, one of the important mechanisms through which is realized the increasingly globalize world economy. None of the existing regional economic integration, no matter how big, is not self-sufficient, but dependent from the rest of the world. That is why the existing regional economic integration are already in place or are underway to establish a special economic and other relations of cooperation, such as, for example, between MERCOSUR and the European Union or NAFTA - MERCOSUR.*

Key words: *regional economic integration, MERCOSUR, free trade, single market, economic cooperation*

2 Associate professor, PhD in economics, Alfa University Belgrade, address: Palmira Toljatija 3., Belgrade, dusica.karic@ftb.rs